

วัด 9 ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง*

Nine Prosperity Temples: Traveling on Apocalypse, the Belief of the Merit Routes in Lampang Province

¹สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, ²พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, ³ปานิสรา เทพรักษ์ และ ⁴เบญญาดา กระจ่างแจ้ง

¹Somchan Sripraschayanon, ²Phramaha Supat Wachiravudho,

³Panisara Theprakand and ⁴Benyada Krajangjeang

^{1,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

⁴มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

^{1,3}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College, Thailand.

²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus, Thailand.

⁴Burapa University, Sa Kaeo Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง 2) เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง 3) เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวตามความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ ศึกษาเอกสาร แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบสอบถามจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก 52 รูป/คน และการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวผ่านสื่อมีเดียโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การใช้สถิติเชิงพรรณนาและอธิบายเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การท่องเที่ยวมุ่งให้เกิดคุณภาพชีวิต จิตใจ สร้างสัมพันธ์อันดีงามแก่ตนเองและผู้อื่น โดยนักท่องเที่ยวศึกษาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เดินทางวันนักขัตฤกษ์ ชอบเที่ยวเดือนละครั้งกับครอบครัว ด้วยรถยนต์ส่วนตัว ค่าใช้จ่าย 3,000-5,000 บาท โดยปัจจัยการท่องเที่ยว ได้แก่ ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สุภาพชนสนใจและเส้นทางที่สะดวก 2) ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์ของเส้นทางบุญ ได้แก่ (1) หลักคำสอน (2) ความงดงามและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (3) เส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเชื่อ เรื่องราวประวัติศาสตร์ล้านนา 3) การเป็นเส้นทางเชิงพุทธศิลปกรรม มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ อยู่ใกล้เคียงและเป็นพื้นที่เส้นทางเมืองศิลปสร้างสรรค์ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) ทูทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว 2) ความเชื่อท้องถิ่น โดยการขอพรตามความเชื่อปีเกิด 3) ประวัติศาสตร์ เรื่องราวเหตุการณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี 4) ศิลปกรรม ความงดงามทางด้านศิลปกรรมสร้างความงดงามทางสุนทรียภาพ 5) ความเชื่อทาง

*Received September 15, 2021; Revised October 29, 2021; Accepted November 10, 2021

ศาสนา สะท้อนการกระทำกรรมดีและชั่ว ทั้งนี้ มีเป้าหมายการท่องเที่ยว คือ การสร้างความสุขทั้งด้านการเดินทางและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ให้ยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว; คติ; ความเชื่อ; เส้นทางบุญจังหวัดลำปาง

Abstract

This research aims that 1) to study the beliefs and the merits route in Lampang Province. 2) to study the belief, that is related to merit route in Lampang Province, and 3) to present a travel route based on the beliefs of merit route in Lampang Province. It is a mixed methodology and the tools are documentary study, questionnaires, in-depth interviews, focus group discussion, and operating action. The random sampling group of questionnaire consists of 400 people 52 key informants of in-depth interview. To present of travel routes on media is conducted by content analysis, descriptive statistics, and descriptive form.

The finding research showed 1) the tourism focuses on quality of life, mind, and cultivation of a good relation between their live and others. The tourists get information from internet and travel on holidays once a month with family by a private car, and the cost of traveling is 3,000-5,000 bahts. The factors of tourism are as follows: the sacred things, the proverbs, and convenient route. 2) The belief is related to the merit route is as follows: 1) teaching; 2) the beauties and access to the area of tourist places; and 3) the travelling routes based on Lanna belief and history. 3) It is the routes of Buddhist arts, near other tourist sites, and the area of creative art city. The body of knowledge from research indicates that 1) social capital reflected on the local identity to tourists; 2) local belief for praying for zodiac year; 3) cultural and traditional histories; 4) the beauties of fine arts reflected on aesthetics; and 5) religious belief reflected on good and bad deeds. These emphasize the tourist goals that are to creative happiness for travelling and developing creative community tourism sustainably.

Keywords: Traveling; Apocalypse; Belief; Merit Route in Lampang Province

บทนำ

การท่องเที่ยวมีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ถือว่าเป็นธุรกิจหรืออุตสาหกรรมการให้บริการนันทนาการแก่นักท่องเที่ยว โดยการบริหารจัดการการบริหารให้มีขั้นตอน มีระบบที่อำนวยความสะดวกรวดเร็ว ทันสมัย เช่น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางเข้าสู่จุดหมาย การติดต่อสื่อสาร และการบริการอื่น ๆ ตามแผนพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับที่ 12 มุ่งเน้นการ

ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และ ประเพณีถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจเพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ สังคม (Pinkaeo, 2014) รวมถึงสถานที่ผูกพันทางจิตใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และวัฒนธรรมบนต้นทุนทางสังคมที่ปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของ สภาพแวดล้อม

ประวัติศาสตร์ชุมชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเป็นการกระตุ้นความอยากเข้ามาศึกษา ค้นหา เรียนรู้ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตและเป็นการพักผ่อน หย่อนใจ จังหวัดลำปางถือได้ว่า มีความเจริญรุ่งเรืองหลายยุคสมัย ศิลปะที่พบในจังหวัดลำปางจึงล้วนแต่เป็น ศิลปะสมัยล้านนาไม่พบศิลปะสมัยทวารวดี ลักษณะทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่มีให้เห็นได้ตามวัดต่าง ๆ ใน จังหวัดลำปาง ซึ่งสามารถแบ่งได้ 3 แบบ คือ แบบพม่า แบบพม่าผสมเชียงใหม่และแบบล้านนา สถาปัตยกรรม แบบพม่าได้เข้ามามีอิทธิพลในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ซึ่งชาวพม่าได้เข้ามาผูกขาดการทำไม้ใน ภาคเหนือ โดยส่งไม้ไปขายยังภาคกลางและต่างประเทศ ชาวพม่ามีคติอยู่ว่า เมื่อรวยแล้วต้องสร้างวัดหรือ บูรณะวัดเก่าเพื่ออุทิศให้ลูกหลานที่อาศัยอยู่ในไม้ใหญ่อันถูกโค่นเพื่อเป็นการล้างบาป (Khruearaya, 2016) วัดแบบพม่าที่พบในลำปาง ได้แก่ วัดศรีชุม วัดป่าฝาง วัดม่อนจำศีล วัดม่อนบุญรักษ์ วัดศรีรองเมือง ซึ่งสร้าง วิหารเป็นรูปยอดปราสาทแบบเดียวกับเมืองมณฑลเลยในพม่า ดังเช่นวิหารใหญ่วัดศรีรองเมือง เป็นต้น เป็น วิหารจำหลักไม้ทำยอดหลังคาซ้อนเป็นชั้น ๆ มีลวดลายจำหลักไม้ที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 เรียกว่า เรือนไทย ติดลูกไม้ หรือที่ชาวตะวันตกเรียกว่า แบบขนมปังขิง (Ginger Bread) คือ ไม้ฉลุที่ชายคาเป็นลายย่อย ลูกไม้ ช่องลมก็ฉลุเป็นลายเช่นกัน และยังมีลายฉลุตามส่วนต่าง ๆ ของอาคารอีกมากมาย เช่น ทางขึ้นวิหารวัดศรี ชุม ฉลุลายใต้หน้าจั่วได้อย่างวิจิตร เป็นการอวดฝีมืออันประณีตของช่างฉลุสมัยนั้น ซึ่งเป็นศิลปะพม่าผสม ตะวันตกที่นิยมตกแต่งในภาคเหนือ

จากการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้เป็นสร้างรายได้และนำเงินตรา ต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ เกิดการสร้างอาชีพ เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการให้บริการด้านต่าง ๆ และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตจากการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการ จัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และโครงสร้าง พื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์ พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืน (Seanglimsuwan, and Saenglimsuwan, 2012) ดังนั้น การส่งเสริมคติความเชื่อ ในจังหวัดลำปางเพื่อเดินทางเข้ากราบไหว้สักการะบูชาวัด 9 ศรี ซึ่งเป็นพุทธสถานที่มีความสำคัญทางด้าน ประวัติศาสตร์ มีความงดงามทางด้านศิลปกรรมผสมผสานระหว่างศิลปะพม่ากับล้านนา เป็นความเชื่อการ สักการะวัดพระธาตุประจำปีเกิดและพระธาตุประจำจังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัด ศรีรองเมือง วัดพระเจดีย์ขาวหลัง วัดศรีศรีชุม วัดปงสนุก วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดไหลหิน วัดปงยางคก วัด จองคำ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน อีกประการหนึ่งความสวยงาม ทางด้านศิลปกรรมที่มีความวิจิตรของล้านนาผสมกับสถาปัตยกรรมแบบพม่าที่มีความโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่น ๆ

ในดินแดนล้านนา ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์แห่งเส้นทางบุญและการพัฒนาเส้นทางทาง การท่องเที่ยวของวัด 9 ศรี เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว การเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ความงดงามทางด้าน ศิลปกรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมแก่ชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสานและรักษาเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวตามความเชื่อที่บรรพบุรุษได้สั่งสมให้แก่ อนุชนได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทางบุญวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง
3. เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวบนคติความเชื่อแห่งเส้นทางบุญของวัด 9 ศรี ในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการ ประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของวัด 9 ศรี เพื่อเป็นเส้นทางบุญเชิง สร้างสรรค์ทางศิลปกรรมร่วมสมัยอันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเพื่อสำรวจความ คิดเห็นของประชาชน นักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมและศิลปกรรมอันงดงามใน จังหวัดลำปาง การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปสู่การพัฒนา แนวคิด กระบวนการสร้างสรรค์การท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ที่มีความเหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม สะดวกสบายกับการท่องเที่ยวของอารยสถาปัตย์และนำข้อมูลมาสู่การ สังเคราะห์ให้ชัดเจน เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามคติ ความเชื่อเส้นทางบุญที่มีความงดงามทางด้าน พุทธศิลปกรรมในจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีความงดงาม ทางด้านพุทธศิลปกรรมโดยแบ่งพื้นที่ในการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มวัด 9 ศรี เพื่อพัฒนาการ ท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์ในจังหวัดลำปาง 2) กลุ่มเครือข่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วน จังหวัด โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามลักษณะรูปแบบการวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยว ประชาชนและชุมชน 8 จังหวัดในภาคเหนือตอนบนที่มีจำนวนมากกว่า 100,000 คน โดยกลุ่ม ตัวอย่าง 400 คน ตามสูตรและตารางของยามาเน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเจาะจงผู้ให้ข้อมูลจำนวน 52 รูป/คน จากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์/เจ้าอาวาส พระเถระผู้ใหญ่ 10 รูป/คน กลุ่มชุมชน ของวัดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยววัด 9 ศรี 23 คน กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมวัด 9 ศรี 10 คน และ กลุ่มเครือข่าย/หน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชน 10 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยแบ่งออกตามรูปแบบการวิจัยได้แก่

- 1) แบบสอบถาม สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินเยี่ยมชมวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 400 ชุด
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ ชุมชนและภาคีเครือข่ายในประเด็นที่สำคัญ โดยมีประเด็น ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว การบริหารจัดการ พุทธศิลปกรรมมีผลต่อการตัดสินใจและแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 3) การประชุมย่อยหรือสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัย วัด ชุมชน ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อระดมความเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับทุกเพศ ทุกวัย
- 4) การปฏิบัติการ (Action) เป็นการปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ โดยการจำลองออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว การใช้เทคนิคในการประมวลภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว (VTR) เพื่อเป็นสื่อประกอบการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 6 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัด 9 ศรีที่มีความสวยงามทางด้านศิลปกรรมอันโดดเด่นที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสาร รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนในวารสาร หนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อนำเนื้อหาหาวิเคราะห์เพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และแจกแบบสอบถาม

ระยะที่ 3 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจพื้นที่ ด้วยการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ประชาชน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 4 กระทบกลุ่มย่อยเพื่อระดมความเห็นและทบทวนความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวการนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวตามความเชื่อของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

ระยะที่ 5 การสรุปองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวบนเครือข่ายวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง

ระยะที่ 6 การเผยแพร่ความรู้ในบทความวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยข้อมูลเชิงเอกสารด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาจากแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเปรียบเทียบผลการศึกษากับสถิติจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ด้วยการเขียนบรรยายสรุปเนื้อหาโดยภาพรวมที่มีความสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาวัด 9 ศรี และการประชุมกลุ่มย่อย/สนทนากลุ่ม การทบทวนความถูกต้อง และถอดองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงเนื้อหา อธิบายเป็นความเรียงรูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับชุมชน 4) การวิเคราะห์เชิงปฏิบัติการ (Active Analysis) เป็นการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เช่น การนำเสนอภาพเคลื่อนไหว การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสม ด้วยการสร้างแผนที่ท่องเที่ยวของวัด 9 ศรีที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ผ่านช่องทางยูทูบ (YouTube) และมีแอปพลิเคชัน (Application) ในการนำทางเข้าสู่พื้นที่ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเส้นทางบุญของพุทธศาสนิกชนที่เดินทางเข้าไปสักการะ บูชา กราบไหว้ พุทธสถานที่มีความโดดเด่น สวยงาม มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อสังคม และความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรม ที่มีอัตลักษณ์ในจังหวัดลำปาง จากการศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง พบว่า ความเห็นในการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามอารยสถาปัตย์จากการสำรวจแบบสอบถาม จำนวน 400 คน ได้แก่

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างเพศชาย 53.30% เพศหญิง 36.800% ช่วงอายุต่ำกว่า 18 ปี 7.20% อายุ 19-30 ปี 27.80% อายุ 31-40 ปี 21.80% อายุ 41-50 ปี 23.30% อายุ 51-60 ปี 16.80% อายุ 61 ปี ขึ้นไป 3.30% สถานภาพโสด 32.00% สมรส 52.80% หย่าร้าง/หม้าย 11.30 และอื่น ๆ 4.00% ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา 6.50% มัธยมศึกษา/ป.วช. 22.50% อนุปริญญาตรี/ป.วส. 17.30% ปริญญาตรี 48.00% ปริญญาโทหรือสูงกว่า 5.80% อาชีพนักเรียน/นักศึกษา 13.00% รับราชการ 29.00% พนักงานบริษัท/เอกชน 27.50% ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 19.00% รับจ้างทั่วไป 8.30 และอื่น ๆ 3.30% รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท 22.30% 10,001-15,000 บาท 28.20% 15,001-20,000 บาท 40.50% และมากกว่า 20,000 บาท 9.00%

2) การเดินทางและวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ 28.50% เยี่ยมญาติ/เพื่อน 21.30% การศึกษา/ทัศนศึกษา 9.00% ทำบุญ/กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 32.00% ธุรกิจส่วนตัว 7.00 และอื่น ๆ 2.30% แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวจากหนังสือพิมพ์ 2.00% อินเทอร์เน็ต 43.30% วารสาร/นิตยสาร/คู่มือเดินทาง 7.20% วิทยุ/โทรทัศน์ 4.00% ญาติ/พี่น้อง/เพื่อน 19.80% ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) 6.80% สมาคมท่องเที่ยว 2.30% บริษัททัวร์ 6.30% เอกสาร/แผ่นพับ 8.50% ช่วงวันที่เลือกเดินทางท่องเที่ยววันธรรมดา 11.00% วันเสาร์-อาทิตย์ 36.80% วันหยุดนักขัตฤกษ์/เทศกาล 45.50% และอื่น ๆ 6.80% ความถี่การเดินทางท่องเที่ยว 1 ครั้ง/เดือน 42.30% 2 ครั้ง/เดือน 32.00% 3 ครั้ง/เดือน 11.80% อื่น ๆ 14.00% ลักษณะการเดินทางคนเดียว 12.30% ครอบครัว 50.00% กลุ่มเพื่อน 27.80% บริษัททัวร์ 2.80% เที่ยวด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ 5.50% อื่น ๆ 1.80% ยานพาหนะในการเดินทางรถยนต์ส่วนตัว 70.30% รถโดยสารประจำทาง 4.00% รถเช่า/รถตู้ 15.50% รถยนต์บริษัทนำเที่ยว 6.30% รถจักรยานยนต์ 1.80% อื่น ๆ 2.30% ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยท่องเที่ยวแต่ละครั้งต่ำกว่า 1,000 บาท 16.80% 1,001-3,000 บาท 27.30% 3,001-5,000 บาท 42.80% มากกว่า 5,000 บาท 13.30%

3) ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบ่งออก 3 ประเด็น ได้แก่

3.1 สิ่งดึงดูดใจของวัดท่องเที่ยว เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ความเชื่อสิ่งศักดิ์ภายในวัดท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.55$, $S.D.=0.80$) 2) แหล่งรวมศิลปกรรมและจิตรกรรมร่วมสมัย ($\bar{X}=4.48$, $S.D.=0.78$) 3) ความงดงามทางด้านศิลปกรรมแบบล้านนาดั้งเดิม ($\bar{X}=4.43$, $S.D.=0.80$) 4) แหล่งเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.79$) และ 5) มีประวัติศาสตร์ที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ ($\bar{X}=4.30$, $S.D.=0.88$)

3.2 ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางด้านพุทธธรรม/แหล่งเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) สุขาจิตสอนใจ/หลักธรรมให้อ่านให้ศึกษา ($\bar{X}=4.38$, $S.D.=0.74$) 2) พระภิกษุสงฆ์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับธรรมะ และพิธีกรรม ($\bar{X}=4.34$, $S.D.=0.78$) 3) ศิลปวัฒนธรรมภายในวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชน ($\bar{X}=4.34$, $S.D.=0.76$) 4) กิจกรรมส่งเสริมพิธีกรรมที่สำคัญภายในวัด ($\bar{X}=4.31$, $S.D.=0.79$) 5) บุคลากร/พิธีกรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ได้ดี ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.80$)

3.3 ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางด้านความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว เมื่อเรียงลำดับในแต่ละประเด็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) เส้นทางคมนาคมติดกับถนนสายหลัก ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.80$) 2) ร้านค้าและร้านอาหารของที่ระลึกต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.39$, $S.D.=0.75$) 3) ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวอื่น ($\bar{X}=4.35$, $S.D.=0.84$) 4) ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.32$, $S.D.=0.72$) 5) ป้าย และรายละเอียดบอกสถานที่ภายในวัดชัดเจน ($\bar{X}=4.26$, $S.D.=0.77$)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทางบุญวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง พบว่าความสัมพันธ์ด้านความเชื่อเส้นทางบุญสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1) ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์เส้นทางบุญเชิงหลักคำสอน ได้แก่ 1) ความเชื่อ/ศรัทธา การแสวงบุญ โดยการบูชาด้วยอามิสสิ่งของ ปฏิบัติบูชา/ธรรมบูชา การประพฤติปฏิบัติบูชาด้วยการสำรวมระวังกาย วาจา และจิตใจให้เรียบร้อย 2) ไตรสิกขา การฝึกอบรมกาย วาจา ใจ เพื่อให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา ชัดเจนทางด้านจิตใจให้รู้จักการเสียสละ จิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ 3) หลักปฏิสันถาร การต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความเอื้อเฟื้อ และมีการพูดคุยปราศรัยด้วยไมตรีจิตที่ดีด้วยอามิสปฏิสันถารจากปัจจัย 4 ธรรมปฏิสันถารการต้อนรับด้วยพูดจาสุภาพอ่อนโยน และคำพูดที่อ่อนหวาน 4) หลักสังคหวัตถุ หลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล สงเคราะห์ 5) ความกตัญญูตเวทิตา การอนุรักษคุณค่าของศิลปกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมิให้สูญหายไป 6) หลักอภิปรินิยธรรม การสร้างความเจริญแก่บุคคลและสังคมด้วยการพัฒนา ปรับปรุงวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2) ความสัมพันธ์เชิงเส้นทางท่องเที่ยวของวัด 9 ศรี ตามความเชื่อเกี่ยวกับเส้นทางบุญที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่และชุมชน ได้แก่ 1) ความเชื่อ/ศรัทธา การเชื่อมั่นในหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา 2) ความงดงามทางด้านพุทธศิลป์ แหล่งท่องเที่ยวมีพุทธศิลปกรรมเชิงสร้างสรรค์ เกิดสุนทรีภาพในจิตใจ ที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ ความมีอัจฉริยภาพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนกำหนดทิศทางเพื่อปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

4) การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย การท่องเที่ยวที่เหมาะสมยังยืนต้องตระหนักกลุ่มภาคีเครือข่าย เช่น บุคคลองค์กรที่มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 5) การเข้าถึงพื้นที่ ความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่ด้วยความปลอดภัยถือว่า เป็นปัจจัยสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แง่คิด มุมมอง คติ ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการสัมผัสความความงดงามทางด้านกายภาพ ทางด้านศิลปกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะแบบล้านนากับพม่า

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวบนคติความเชื่อแห่งเส้นทางบุญของวัด 9 ศรีในจังหวัดลำปาง พบว่า เส้นทางการท่องเที่ยวบนคติความเชื่อแห่งเส้นทางบุญมีลักษณะ ดังนี้

3.1 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงความคติ/ความเชื่อ ชาวล้านนาในอดีตได้สร้างค่านิยมและคตินิยมในการนับถือกราบไหว้พระธาตุประจำเมือง ตามคติชาวล้านนาถือว่า การบูชาพระธาตุประจำปีเกิดจะทำให้ความเป็นสิริมงคลบังเกิดแก่ผู้สักการบูชา พระธาตุปีเกิดของชาวล้านนาจะมีความแตกต่างกันไปตามปีนักษัตร(ตัวเป้ง) เช่น วัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นพระธาตุประจำปีเกิดผู้ที่เกิดปีฉลูจะต้องเดินทางเข้ามากราบไหว้ เพื่อความเป็นสิริมงคล เจริญด้วยหน้าที่การเงิน ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและเป็นการส่งเสริมดวงชะตาตามความเชื่อในท้องถิ่น นอกจากความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุประจำปีเกิดแล้ว ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ที่มีอายุหลายร้อยปีที่จำลองรูปแบบจักรวาลในการถ่ายทอดคติ ความเชื่อ ภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมและสภาพจิตใจ

3.2 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ล้านนา นครลำปางว่างจากผู้ครองนคร เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2275 เกิดความวุ่นวาย โดยพม่าเรืองอำนาจในการแผ่ขยายการปกครอง และอิทธิพลที่ว่าอาณาจักรล้านนาและได้ยึดครองเมืองนครเชียงใหม่ ลำพูน โดยท้าวหมหายศเจ้าผู้ครองนครลำพูนถูกแต่งตั้งภายใต้การปกครองของกษัตริย์พม่า และได้ยกพลมาตียึดนครลำปาง และตั้งฐานทัพในพื้นที่วัดพระธาตุลำปางหลวง ครั้งนั้นหนานทิพย์ช้าง ชาวบ้านปางยงคก ได้รวบรวมพลต่อสู้ทัพและลอบเข้าไปยิงท้าวหมหายศตาย แล้วตีทัพลำพูนแตกพ่ายไป ปัจจุบันปรากฏรอยลูกปืนบนรั้วทองเหลืองที่ล้อมองค์พระธาตุเจดีย์ของวัดพระธาตุลำปางหลวง และต่อมาหนานทิพย์ช้างได้รับสถาปนาขึ้นเป็นพระยาสุลวะลือไชยสงคราม เจ้าผู้ครองนครลำปาง และเป็นต้นตระกูลเชื้อเจ็ดตน เช่น ณ ลำปาง ณ เชียงใหม่ นอกจากนั้น โบราณสถานสำคัญจากประวัติศาสตร์การอยู่ในบริเวณซากเมืองโบราณลัมพกัปปะนคร ตามประวัติพระนางจามเทวีเคยเสด็จมานมัสการ และทำการบูรณะซ่อมแซมอยู่เสมอ นับว่าเป็นวัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณกาล มีความสวยงามและมีความยอดเยี่ยมทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ซึ่งถือว่า เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของลำปางและอาณาจักรล้านนา

3.3 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลปกรรม วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยวิถีชีวิตของชุมชนจะได้รับอิทธิพลความเชื่อและความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางการรวบรวมความภูมิ ศิลปวิทยาการที่หลากหลาย ตลอดถึงการเป็นแหล่งรวมทางด้านศิลปกรรมที่ล้ำค่าตามภูมิปัญญาของท้องถิ่น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภาพจิตรกรรม สถาปัตยกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สร้างความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่เป็นการสืบสานเรื่องราว เหตุการณ์และ

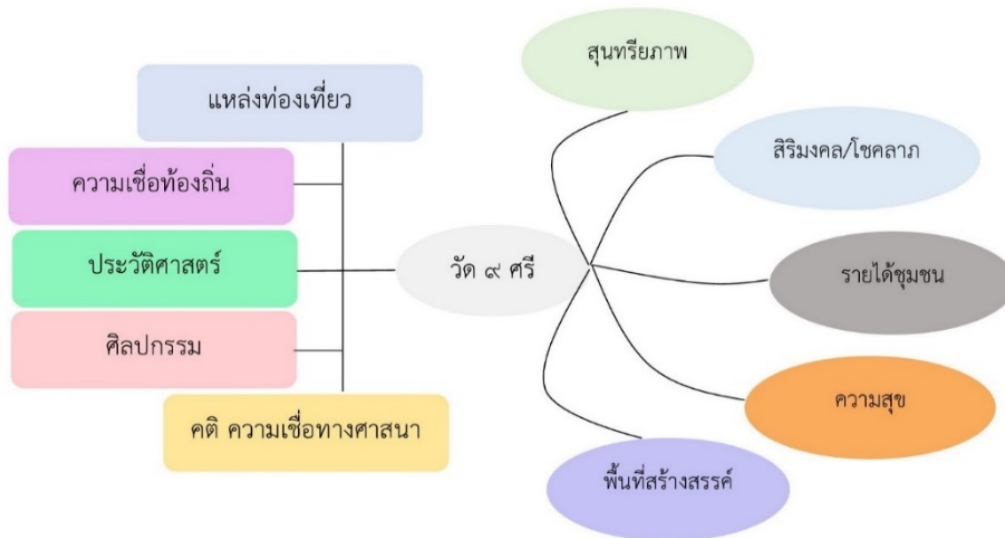
ประวัติศาสตร์ที่ทำให้สังคมได้ตระหนัก เล็งเห็นคุณค่าความเป็นมาของท้องถิ่น ซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบอันงามงาม วิจิตรพิสดาร แฝงด้วยความเชื่อ ความคิดและหลักการต่าง ๆ สามารถจำแนกการท่องเที่ยวด้านพุทธศิลปกรรมของวัด 9 ศรีที่เป็นเส้นทางแห่งบุญในจังหวัดลำปางได้ 2 ลักษณะ คือ 1) พุทธศิลปกรรมแบบล้านนาร่วมสมัย เช่น รูปแบบช่างสกุลในการตกแต่งพุทธศิลปกรรมของซุ้มประตูวัดไหล่หินและวัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 2) พุทธศิลปกรรมแบบพม่า จากอิทธิพลพม่าที่เข้ามาทำไม้เมื่อราวร้อยกว่าปีก่อน ส่งผลให้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ศิลปกรรมที่เกิดจากความเชื่อ ความเลื่อมใสจนได้สร้างวัดถวายเป็นทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดวัดที่มีความสวยงามวิจิตรอยู่มากมายหลายวัดล้วนสร้างขึ้นจากศรัทธาของชาวพม่าทั้งสิ้น เช่น วัดศรีชุมที่เป็นวัดที่มีศิลปกรรมพม่าที่โดดเด่นและใหญ่ในประเทศไทย วัดศรีรองเมือง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดป่าฝาง วัดม่อนจำศีล

3.4 เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง นอกจากคติ ความเชื่อเส้นทางบุญของวัด 9 ศรีแล้ว ปรากฏพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น ถนนสายวัฒนธรรมกาดกองต้า สะพานรัชฎา ห้าแยกหอนาฬิกาที่เป็นอัตลักษณ์เมืองลำปาง อนุสาวรีย์หลวงพ่อกษม เขมโก มิวเซียมลำปาง วัดเชียงราย วัดป่าฝาง วัดจองคำ ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนของพื้นที่วัดท่องเที่ยวโดยเฉพาะวัดปงสนุกจะมีการให้บริการทางด้านมัคคุเทศก์ และรถรางนำเที่ยวเมืองลำปาง ตลอดถึงสัญลักษณ์รถม้าลำปางที่กลุ่มรถม้าลำปางได้อำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมวัด 9 ศรีที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง

3.5 เส้นทางท่องเที่ยวเมืองศิลปะสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม และจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม เป็นการสร้างมูลค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวของวัด และชุมชน โดยเฉพาะความงดงามทางด้านศิลปกรรมที่ผสมผสานความวิจิตรพิสดารของศิลปะล้านนาและศิลปะพม่า รวมไปถึงศิลปะที่สะท้อนให้เห็นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ล้านนา และความเชื่อในการกราบไหว้พระธาตุประจำปีเกิดตามคติในภาคเหนือ ทำให้คติ ความเชื่อของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บุญเส้นทางบุญวัด 9 ศรี จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่ผสมผสานความงดงาม เรื่องราว ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนที่ถือได้ว่าเป็นพื้นที่สร้างสรรค์แห่งใหม่ที่นักท่องเที่ยวควรจะได้เยี่ยมชมเพื่อศึกษา เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์อันทรงคุณค่าให้แก่ตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวบนคติเส้นทางบุญเกิดจากปัจจัยหลักสามารถจำแนกออกเป็น 2 มิติ ดังภาพด้านล่าง

รูปภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. มิติทางด้านปัจจัยหลัก การท่องเที่ยวของวัด 9 ครีที่มีประวัติศาสตร์ ความงดงามทางด้านพุทธศิลปกรรม และความเชื่อ เกิดจากปัจจัยที่อยู่ในพื้นที่ ดังนี้ 1. แหล่งท่องเที่ยว ทูทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทอดถ่ายประสบการณ์ของชุมชนทั้งด้านกิจกรรม วัฒนธรรมและสิ่งดึงดูดที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นอันทรงคุณค่า รวมถึงการรวบรวมความรู้ ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีของท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นเรื่องราว เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุและศาสนสถานที่แสดงถึงอารยธรรม เต็มเปี่ยมไปด้วยความงดงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีที่ดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว 2. ความเชื่อท้องถิ่น พื้นฐานของสังคมไทยต้องการที่พึ่งทางจิตใจด้วยการสร้างบุญกุศล จากการเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับนักษัตรมีความสัมพันธ์กับปีเกิด การนับอายุของแต่ละบุคคลและมีการกำหนดสัญลักษณ์เป็นสัตว์ประจำปีเกิดหรือที่เรียกว่า 12 นักษัตร ซึ่งสัมพันธ์กับคติการสร้างและการบูชาพระบรมธาตุที่สร้างทศนคติให้ผู้เกิดในแต่ละปีเกิดนั้นเข้าไปกราบไหว้เพื่อขอพรความเป็นมงคลแก่ตนเองและครอบครัว 3. ประวัติศาสตร์ การบอกเล่าเหตุการณ์ของถิ่นฐานที่นำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและแนวทางปฏิบัติจากเหตุการณ์ในอดีตเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความเสียสละ ความห้าวหาญของบรรพบุรุษ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชนชาติ เชื้อชาติและเอกลักษณ์ของตนเอง 4. ศิลปกรรม ความงดงามทางด้านศิลปกรรมที่สะท้อนความรู้สึกทางด้านสุนทรียภาพแก่นมนุษย์ ละຍกระดับจิตใจให้สูงขึ้น เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางด้านจิตใจ โดยศิลปกรรมของล้านนาถูกถ่ายทอดทางรูปธรรม ได้แก่ ความงดงามทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมอันประณีต ฯลฯ การสร้างสรรค์ด้วยศิลปวิทยาการในแต่ละยุคสมัยและเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก สร้างสุขให้แก่ชุมชน ผังด้วยสาระธรรมตามคติ ความเชื่อ ความศรัทธาที่สะท้อนวิถีชีวิตและมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรมที่งดงาม ดึงดูดใจ

ให้นักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก 5. คติ ความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาลที่เชื่อมโยงกับสถาปัตยกรรมตามหลักไตรภูมิจักรวาลที่สอดแทรกหลักธรรมเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้น

2. มิติเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักความเชื่อเส้นทางบุญของวัด 9 ศรี มุ่งเน้นให้เห็นผลของการทำกรรมดีและชั่วจากคุณค่าทางวัฒนธรรมหลายด้าน ได้แก่ 1.สุนทรียภาพ (Aesthetics) ความสวยงามเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน 2. สิริมงคล/โชคลาภ (Fortune) การกราบไหว้เพื่อขอพรสิ่งศักดิ์ดีและเป็นการตั้งจิตอธิษฐานเพื่อชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส 3. รายได้ชุมชน (Income) การสร้างรายได้และสร้างอาชีพจากผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว 4. ความสุข (Happiness) การเรียนรู้ช่วยให้เกิดการผ่อนคลายทางอารมณ์และจิตใจ 5. พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Area) เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และอาจจะมีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมกับแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมก็ได้

การท่องเที่ยวเส้นทางบุญตามคติ ความเชื่อ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและชุมชนที่ทำให้เกิดเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจและเป็นยุทธวิธีในการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม ความเชื่อและหลักการปฏิบัติ รวมถึงแนวทางการทำรักษา สืบสานและเรียนรู้ที่สามารถให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน โดยเป้าหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการสร้างความสุขแก่นักเดินทางและพัฒนาส่งเสริมให้เกิดชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเส้นทางบุญตามคติ ความเชื่อและความงามทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีอัตลักษณ์ในจังหวัดลำปาง สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า สังคมล้านนามีคติและความเชื่อการบูชาพระธาตุประจำปีเกิดที่จะนำไปสู่ความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และครอบครัว ขอพรให้ประสบกับความสุขในชีวิต หน้าที่การงาน และหายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มบุคคลที่เข้าสู่วัยผู้สูงอายุที่นิยมเดินทางเพื่อขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และนิยมเดินทางด้วยรถส่วนตัวกับครอบครัว จากการศึกษาข้อมูลจากเทคโนโลยีสารสนเทศในอินเทอร์เน็ต โดยเลือกเที่ยวในวันนักขัตฤกษ์หรือออกเที่ยวเดือนละครึ่งเท่านั้น ส่วนปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเดินทาง ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด รวมถึงความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาที่ทางวัดได้บริหารจัดการจากการติดป้ายที่เป็นคติธรรมสอนใจตามวิถีชีวิตในท้องถิ่น โดยนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อน สงบจิต สงบใจจากความวุ่นวายในสังคม และเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก (Akkarangkul, 2007) ในการขัดเกลาจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชนให้เกิดความสุขซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Phra Brahmagunabhorn (2010) อธิบาย การประพฤติปฏิบัติสิ่งดีงามของพุทธศาสนิกชนอาศัยกุศโลบายเครื่องช่วยชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์ สร้างบุญ มีหลักคำสอนที่แฝงด้วยปรัชญาชีวิต เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ ความภาคภูมิใจแห่งความเป็นเอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Jittangwattana, 1999) ตลอดถึงปัจจัยทางด้านคมนาคมที่สะดวก ปลอดภัย เป็นเส้นทางหลักที่สามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัย ส่งผลแก่การตัดสินใจของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ของวัด 9 ศรีเกี่ยวกับความเชื่อ เส้นทางบุญวัด และความสวยงามทางด้านศิลปะร่วมสมัยที่มีองค์ประกอบศิลป์ที่เป็นอัตลักษณ์แบบล้านนา กับพม้ามอญ เจี้ยว จากความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและสังคมในแต่ละยุคที่ส่งผลให้เกิดเอกลักษณ์ความงดงามที่แฝงด้วยความเชื่อ และพุทธศิลปกรรม โดยความสัมพันธ์วัด 9 ศรี จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความพันธ์ด้านความเชื่อที่บ่งชี้ให้แก่พุทธศาสนิกชนรำลึกถึงพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์ สอดคล้องกับ Koses (1973) ได้กล่าวว่า การบูชาเกิดจากความเลื่อมใส ยำเกรงต่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ แต่ผู้เชื่อรู้ด้วยปัญญา ความรู้สึก ด้วยการนำสิ่งของหรือสิ่งหอมที่เรียกว่า อามิสบูชาและการสำรวมระวังกาย วาจาและจิตใจให้เกิดความสงบเรียบร้อยที่เรียกว่า ธรรมบูชา/ปฏิบัติบูชา ความเชื่อนี้ทำให้เกิดการฝึกอบรมกาย วาจา ใจ เพื่อให้เกิดความดีงามที่เกิดจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการพัฒนาและขัดเกลาจิตใจ ทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อแก่บุคคลอื่น เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น โดยการท่องเที่ยวจะเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคคล ชุมชนและส่งเสริมความงดงามทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ Faksang (2009) ที่กล่าวถึงทุนทางสังคมเพื่อเป็นตัวกำหนดเส้นทางแห่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเป็นแนวทางการจัดการเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน สร้างรายได้ และเป็นการแสดงความกตัญญูต่เวทิตาต่อทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ ก่อให้เกิดความเจริญแก่บุคคล สังคมและประเทศได้อย่างแท้จริง 2) ความสัมพันธ์เชิงเส้นทางการท่องเที่ยวที่จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในชุมชน จากความเชื่อและความงดงามทางพุทธศิลปกรรมอันนำไปสู่การสร้างสุนทรียภาพ การถ่ายทอดอัจฉริยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชนได้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐานและการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว (Choibamroong, 2007) ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมตามหลักความเชื่อ การปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า เส้นทางการท่องเที่ยวแห่งบุญในเชิงความคติ/ความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชน เช่น คติการไหว้พระธาตุประจำปีเกิด การสรงน้ำพระธาตุ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ได้ลาภ ยศ สรรเสริญ ทำให้ชีวิตการงานเจริญรุ่งเรือง หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ หนุนส่งโชคชะตาและเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องราวความเป็นมาที่เปิดชาติพันธุ์ การเมืองการปกครอง การรุกราน การสร้างวีรกรรม ความงดงามทางด้านศิลปกรรมที่ร่วมยุคสมัยที่มีสถาบันวัดเป็นจุดศูนย์กลางชุมชนตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งงานศิลปะ หัตถกรรม และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับ Kuphanumat (2014) ที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมเป็นผลผลิตทางด้านพุทธปัญญาสะท้อนให้เห็นคุณค่า และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สร้างอัตลักษณ์ ธรรมเนียมปฏิบัติที่มีรูปแบบเฉพาะที่สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันสร้างอัตลักษณ์ และคุณค่าในท้องถิ่น ซึ่งจังหวัดลำปางมีศิลปกรรมทั้งงดงามแบบล้านนาร่วมสมัยจากช่างสกุลลำปางและศิลปกรรมแบบพม่าที่ส่งผลจากยุคค้าไม้จนกลายเป็นวัฒนธรรมและศิลปกรรมที่มีความงดงามแบบเฉพาะตนเอง

นอกจากนั้น ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่เดิมที่ได้รับการสนับสนุนจากวิสาหกิจชุมชนเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าแก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Angkul et al. (2004) ที่กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการแก่ชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สร้างมูลค่าเพิ่มแก่ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนสอดคล้องกับ Seanglimsuwan, and Saenglimsuwan (2012) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะต้องกระตุ้นให้เกิดการผลิต การนำทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวที่เป็นรากฐานทางด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน สังคมและประเทศต่อไป

สรุป

การศึกษาแผนงานวิจัยเรื่อง วัด 9 ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวตามคติ ความเชื่อและเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง เกิดจากความเชื่อในประเพณีดั้งเดิมของชาวล้านนาในการกราบไหว้พระธาตุปีเกิด ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปกรรมที่มีความงดงามที่ผสมผสานกับศิลปะแบบพม่า ทำให้จังหวัดลำปางเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวของวัด 9 ศรีมีความสัมพันธ์กันในเชิงความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกันและเป็นพื้นที่เมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้เกิดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นพื้นที่เชิงสร้างสรรค์สามารถสรุปได้ 5 ประการ ได้แก่ 1) มีทุนทางสังคมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) วัฒนธรรมแบบแผนอันดีงามที่เป็นขนบธรรมเนียม ความเชื่อและการปฏิบัติที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ 3) มีเรื่องราวหรือเหตุการณ์ (Story) ที่สามารถสร้างความประทับใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวอย่างเข้ามาศึกษา 4) มีความงดงาม และทัศนียภาพเด่นชัด โดยเฉพาะความงามทางด้านศิลปกรรมที่มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และ 5) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกับชุมชน

ดังนั้น การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมทางด้านความเชื่อและเส้นทางบุญมีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว ชุมชนและทุนการท่องเที่ยวในการส่งเสริม อนุรักษ์และสืบสานแนวทางการปฏิบัติและความคงอยู่ของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ เป็นการสร้างประโยชน์สุขแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติในการสร้างเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจ ปลุกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม ความเชื่อ เป็นการส่งเสริมให้เกิดชุมชนเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวเป็นผู้สูงวัยที่เดินกับครอบครัว ได้ข้อมูลการท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต ชอบเดินทางวันนักขัตฤกษ์ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่มีต่อการเดินทาง ได้แก่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด คติธรรมสอนใจความงาม การเดินทางสะดวกสบาย ปลอดภัย ดังนั้น วัดและชุมชน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบภาคีวิสาหกิจท้องถิ่น/วิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ/เอกชน ชุมชน และประชาชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรักและหวงแหนทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2. ควรจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์วัด 9 ศรี เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ทั้งความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนได้เป็นอย่างดี

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ขอวัด 9 ศรี เกิดจากความสัมพันธ์ด้านความเชื่อเพื่อขัดเกลาลจิตใจให้เกิดความเอื้อเฟื้อ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นการสร้างรายได้ แสดงความกตัญญู กตเวทิตาต่อทุนทางสังคม และความสัมพันธ์เชิงเส้นทางเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น วัดและชุมชน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ควรมีจัดกิจกรรมส่งเสริมความเชื่อและเส้นทางบุญในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ที่นักท่องเที่ยวหรือสาธารณชนยังเข้าไม่ถึง เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์แห่งใหม่ที่จะช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

2. ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของจังหวัดลำปาง โดยเปิดเวทีและโอกาสให้แก่นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ตรงกับเจ้าของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของประเทศไทย

3. ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้แก่ชุมชนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น การผลิตสินค้า การละเล่น การแสดง และการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมในชุมชนได้อย่างถูกต้อง

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า เส้นทางท่องเที่ยวของวัด 9 ศรี จะต้องเป็นเส้นทางตามคติ/ความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ล้ำนา เป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลปกรรม เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง และเป็นการท่องเที่ยวเมืองศิลปะสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริม อนุรักษ์และสืบสานคุณค่าทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม ความเชื่อ เป็นการส่งเสริมให้เกิดชุมชนเมืองศิลปะเชิงสร้างสรรค์ตามยุทธศาสตร์การ

พัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น วัดและชุมชน หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความงามทางด้านศิลปกรรม และการพัฒนาพื้นที่ใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับแหล่งท่องเที่ยวเดิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเก่าและใหม่ได้อย่างเหมาะสม

2. ควรส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ และช่วยให้ข้อมูลอันแท้จริง เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่การเดินทางในการสัมผัสประสบการณ์และความจำอันทรงคุณค่า

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในลำปาง เพื่อเป็นการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสร้างองค์รวมเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างสรรคผลิภัณฑ์ที่เกิดในท้องถิ่นตามกฎหมาย ซึ่งจะให้เกิดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อันแท้จริงและเป็นการขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

References

- Akkarangkul, S. (2007). *Tourist Behaviour*. Khonkean: Khangnanavidya Puplication.
- Angkul, R. et al. (2004). *The potential development of arts, culture and local wisdom tourism* (Research Report). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Choibamroong, T. (2007). *Community Based Tourism Management*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.
- Faksang, D. (2009). *the promotion of cultural tourism with community participation capital markets at Bangluang, Nakhon Pathom* (Research Report). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Jittangwattana, B. (1999). *Sustainable Tourism Development*. Chiang Mai: Faculty of Humanities, Chiang Mai University.
- Khruearaya, T. (2016). *Burmese-Thai Yai Temple in Lampang*. Lampang: Culture of Lampang Province.
- Koses, S. (1973). *Religious Cult*. Bangkok: Bannakan Printed.
- Kuphanumat, C. (2014). A Study on Buddhist Cosmology Conception in Lan Na Paintings for the Creations of on temporary Arts. *Silpakorn University Journal*, 24(3), 17-42.

- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2010). *Dictionary of Buddhism*. (14th ed.). Bangkok: Thanathachakan Publication.
- Pinkaeo, K. (2014). *The development of cultural tourism policy for Pranakorn Sriayudhya, Pathumthani and Nunthaburi province*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Seanglimsuwan, K. , & Saenglimsuwan, S. (2012). Sustainable Cultural Heritage Tourism. *Executive Journal*, 32(4), 139-146.